

Balanç de deu anys de l'Estatut de Benicàssim (1)

La dècada pactada

La signatura de l'Estatut de Benicàssim trencà les esperances dels nacionalistes valencians. El pacte firmat a Madrid, entre PSOE i la UCD, va significar una autonomia de segona i deu anys d'autogovern tutelat. Enrere va quedar el crit del carrer, "llibertat, amnistia i estatut d'autonomia".

El 12 de juny de 1981 el plenari de parlamentaris del País Valencià aprovava per unanimitat el text de l'actual Estatut d'Autonomia, aleshores anomenat "Estatut de Benicàssim" perquè va ser redactat i consensuat a l'Hotel Azor d'aquesta població pels partits polítics UCD, PSPV-PSOE i PCPV. La comissió escollida per redactar l'Estatut estava formada per **Lluís Berenguer** i **Pin Arboledas**, per la UCD; **Joan Lerma** i **Felipe Guardiola**, pel PSPV-PSOE; i **Antonio Palomares**, pel PCPV. L'elaboració de l'Estatut de Benicàssim, blocada quasi quatre mesos per l'obstinació de la dreta a fer matèria de controvèrsia la qüestió dels símbols (nom del territori, tipus de senyera i denominació de la llengua), va crear un clima de crispació no sols en la societat valenciana sinó també entre els dirigents polítics, alhora que obria una guerra intestina en cada partit.

Així, el 16 d'abril, mentre que **Emilio Attard** i el sector crític d'UCD es manifestaven favorables a signar l'Estatut, la resta dels membres de la UCD rebutjaven el text aleshores ja consensuat. El PCPV també fou escenari de disputes; les Jovenuts Comunistes van retirar el seu suport al text de l'articulat. Dins del PSPV-PSOE l'anunci de Joan Lerma, el 9 de gener de 1980 sobre la seua disposició a acceptar la senyera amb franja blava va representar la derrota dels crítics i dels albinyanistes, tal com, efectivament, va ocórrer en el segon congrés del PSPV-PSOE, el 8 de febrer de 1980. En ell, Joan Lerma va ser designat secretari general. La dissensió dins al PSOE es torna a evidenciar quasi un any després, quan, el 26 de maig de 1981, els albinyanistes de la comarca de l'Horta protesten per l'obertura d'expedients contra **Josep Lluís Albinyana**, **Antoni Asuncion** i **Ricard Avellan**. Així doncs, l'espectre social, cultural i polític de l'esquerra nacionalista va veure com les seues reivindicacions —País Valencià, establiment

En la foto, els diputats centristes valencians celebren l'aprovació de l'Estatut amb el ministre d'Administració

del català com a llengua oficial de l'autonomia i l'adopció de la senyera—eren canviades pel bilingüisme (castellà-valencià), per la senyera amb blau i pel nom de Comunitat Valenciana, terme que va ser proposat per Emilio Attard i que ell mateix va qualificar d'"imbecil·litat" (EL TEMPS núm. 382). Molt enrere havia quedat el crit de guerra: "llibertat, amnistia i estatut d'autonomia".

El pacte del PSPV-PSOE i del PCPV amb els conservadors, però, no va ser una concessió altruista, sinó que pretenia obtenir el repartiment dels vots per províncies. Segons **Vicent Franch**, membre del Tribunal Superior de Justícia de València i coautor del llibre *Volem l'Estatut*, "en el fons de tot el conflicte entre la UCD i el PSPV-PSOE es trobava la possibilitat d'obtenir majoria en la cambra autonòmica. La UCD sabia que això no era al seu abast, i des de Castelló pressionava explicant que aquesta província no volia integrar-se en l'autonomia valenciana". Cal re-

cordar que llavors el PSPV-PSOE superava en suport electoral a la UCD a Alacant i a València, mentre que a Castelló els centristes superaven els socialistes. "La qüestió —assenyala Franch— es trobava en la dificultat de pactar una fórmula electoral que no donara la primacia a una circumscrició minoritària com la de Castelló. Així, el PSPV-PSOE va transigir en les reivindicacions dels símbols a canvi d'un repartiment de poder que no significava una arbitrariedad en favor de la dreta". No obstant, Franch recorda que la claudicació dels socialistes també va estar motivada per la crispació creada des de la dreta. Així, la senyera, adoptada pel Consell i penjada a les dependències de l'Ajuntament de València i la Diputació, va haver de ser retirada a causa de l'hostilitat de grups animats per les postures defensades des d'UCD i AP. La crispació contra la simbologia nacionalista es va convertir en una veritable escalada que fins i tot arribà al desencadenament d'una onada ofensiva

contra destacats membres del partit socialista. El 26 d'abril del 79, un nombrós grup de *blaveros* agredeixen Albinyana, aleshores president del consell, a l'aeroport de València després de la seua arribada de París. El mateix dia, grups incontrolats arranquen la senyera del Palau de la Generalitat alhora que es produeixen atemptats contra la Conselleria de Transports i contra la de Cultura.

LA PREHISTÒRIA AUTONOMISTA

El primer intent per fer un estatut per al País Valencià data de la segona República

republicà a València durant uns mesos fan revifar els sentiments autonomistes. El primer document data de gener de 1937 i és elaborat per la CNT sota el nom de "Proyecto de bases para el estatuto del País Valenciano", text considerat pels analistes històrics com un document oportunista de la CNT amb què intentava consolidar el seu poder. Quasi simultàniament, apareix un altre projecte redactat per sectors de l'esquerra liberal-nacionalista, l'"Avantprojecte d'Estatut de la regió valenciana", que va ser, contra el que pot fer pensar el seu títol, el primer estatut inspirat per un força política nacionalista. La tercera ini-

ciativa és elaborada per la Unió Republicana Nacionalista de **Martínez Barrio** al març de 1937 sota el nom d'"Estatuto de Autonomía para el País Valenciano". La derrota de les forces republicanes i la consegüent instauració del franquisme van fer callar les reivindicacions d'un marc autònom fins l'arribada del reviscolament del anys seixanta, quan es torna a parlar d'estatut i d'autonomia.

L'ESCLAT AUTONÒMIC DURANT LA TRANSICIÓ

L'esperit nacionalista torna a ressuscitar durant l'agonia del règimen franquista amb dos textos elaborats per personalitats del món cultural valencià. Així, l'octubre de 1975, molt poc abans de la mort del dictador, l'escriptor **Joan Fuster**, **Enric Solà** i l'editor **Eliseu Climent** redacten l'"Avantprojecte d'Estatut del País Valencià", conegut com l'"Estatut d'Elx", assumit posteriorment pel PSAN, després d'introduir-hi algunes esmenes. En la redacció d'aquest document també hi van participar **Max Cahner** (ex-conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya), **Josep Benet** i **Rafael Ribó**, avui secretari general d'Iniciativa per Catalunya (IC).

L'altre document, aquest ja elaborat després de la mort de Franco, va ser una iniciativa del Consell Democràtic del País Valencià. Es deia "Avantprojecte d'Estatut provisional d'autonomia del País Valencià", i en ell van participar el PSPV, el MCPV, la UDPV, els Socialistes Valencians Independents, el PSAN, el PSOE i la UCE.

A banda d'aquestes iniciatives, el mateix president del Consell, Josep Lluís Albinyana, va demanar als partits polítics i forces socials, la confecció de projectes d'estatuts que havien de ser estudiats per una comissió especial que no es va constituir mai. La proposta d'Albinyana és recollida de bona gana, i així, al desembre del 78 es presenten divuit textos. Segons el magistrat Franch "alguns constitueixen autèntics avantprojectes d'estatuts. Fins i tot els *blaveros* redacten un projecte d'estatut -escrit en castellà- i que va estar inspirat -casualitat de la vida- en l'Estatut català de Núria del 31; l'avantprojecte de l'Estatut d'Elx, en l'Estatut de Euskadi i també en l'Estatut de Catalunya, entre altres".

A banda d'aquest document es redacta

territorial, Rafael Arias Salgado.

ARXIU

i naix a propòsit de l'explosió nacionalista al Principat. La iniciativa ix del nou Ajuntament republicà de València, auspiciada pels regidors pertanyents a la coalició republicano-socialista. Aquest articulad, anomenat "Avantprojecte d'estatut de la regió valenciana", es va convertir en instrument del blasquisme per tancar la boca al sector nacionalista de coalició, que va reclamar la instauració de la república valenciana el mateix dia de la constitució de l'Ajuntament.

Davant aquesta intenció separatista, els homes del blasquisme proposen la creació d'una comissió per iniciar el procés de consecució d'un estatut d'autonomia per al País Valencià, intent que no arriba a cristal·litzar. El fracàs de la lluita per l'autonomia és tan gran que fins la guerra civil no es torna a parlar d'Estatut.

Després de l'esclat de la guerra civil, la concessió de l'Estatut als bascos i l'establiment del govern

l'anomenat *Estatut de Morella*, elaborat pels professors **Martínez Sospedra**, **Lluís Aguiló**, el mateix Franch i **Josep Asensi**. També el MCPV i l'esquerra comunista redacten el seu document; la Unió Democràtica del País Valencià (UDPV) presenta l'Estatut del Consell Democràtic amb algunes esmenes; el PSPV pren l'estatut de Morella i hi afegeix les seues reivindicacions; la Lliga Comunista Revolucionària el Partit Carlí i el Partit del Treball del País Valencià elaboren les seues popostes. Aquests documents, però, no van penetrar en la societat i només un any després els partits amb més representativitat (UCD, PSOE i PCPV) es decideixen a redactar els seus documents. El Partit Socialista fa una adaptació de l'Estatut de Morella, la UCD redacta un text basat en el model dels estatuts de via lenta, mitjançant l'article 143, i el PCPV va realitzar una adaptació del text que el PSUC havia presentat per a l'elaboració de l'Estatut de Catalunya, aleshores ja aprovat.

LA LOTRAVA, UN BUNYOL JURÍDIC

La signatura de l'Estatut de Benicàssim es va considerar com una derrota perquè adoptava la via de l'article 143, l'anomenada via lenta, fet que

allunyava el País Valencià d'obtenir un Estatut de primera, semblant al del Principat, Euskadi, Galícia i Andalusia. Per tal de corregir aquest sentiment de frustració social, la UCD i el PSPV-PSOE pactaren afegir-hi la Llei d'Ordenació de Transferències a València (LOTRAVA), avui derogada, i que permetia gestionar les mateixes competències de què disposaven les autonomies "històriques", però sense tenir-les com a pròpies, sinó cedides per l'estat i per tant controlades i recuperables per l'administració central en qualsevol moment. Aquest fet ha significat per al País Valencià, deu anys d'autogovern tutelat i una autonomia de segona.

Així, la promulgació d'aquesta llei, qualificada per Martínez Sospedra, professor de dret a la Facultat de València, de "bunyol jurídic", i pel magistrat Franch de "mera correcció d'errors", va ser un meca-

nisme del qual es van servir els partits polítics per trobar una eixida digna a la situació creada. Vicent Franch assenyala que "com a la Comunitat Canària s'havia establert una situació paral·lela, més o menys estrafojària, i en la mesura que no la va impugnar ningú, l'Estatut valencià va adoptar una solució semblant". Així doncs, després de l'intent de colp d'estat de 1981, el PSOE es va mostrar fidel als acords subscrits amb la UCD respecte a les autonomies. Les dues formacions adopten una política d'ulls tancats respecte a la iniciativa autonòmica escollida al País Valencià, que passava per la via del 151, i estableixen que hi havia suficient Estatut seguint l'article 143.

Segons Franch, la UCD va ser el principal responsable de l'autonomia obtinguda pel País Valencià. "El procés autonòmic

Dalt, manifestació en protesta per l'Estatut aprovat a Madrid. Baix, Joan Lerma i Ricard Pérez Casado demanen l'autonomia abans del pacte amb UCD.

anava desenvolupant-se pertot l'estat, i amb aquesta situació el partit centrista va decidir aplicar una reducció d'alegries autonòmiques". A causa de l'empenta nacionalista d'Euskadi i Catalunya, el partit de Suárez decideix donar l'autonomia genèrica a totes les comunitats que ho demanaren. "El 'café per a tots', establert per **Inigo Caverro** —assenayala Franch— representava l'intent d'aigualir les nacionalitats històriques a força d'oferir autonomia per tothom. Els valencians vam ser víctimes d'un pacte d'estat entre el PSOE i la UCD a canvi d'Andalusia, per tal que el socialisme poguera tenir un àmbit de poder mitjançant l'establiment d'una autonomia de primera a Andalusia. A més, el vice-president, **Abril Martorell**, va fomentar aquí les manifestacions incívils per a demostrar que, com que no ens aclararíem, no teníem dret a accedir a una autonomia civilitzada".

Amb tot, cal recordar que els ajuntaments havien acomplert els requisits que la Constitució demanava per tramitar un Estatut de primera. Així ho ratifica el mateix Albinyana, el qual nega que aquests documents s'hagen perdut, com sempre s'ha dit. "Això és una història ridícula i infantil. Les actes van ser presentades a temps al Ministeri d'Administració Territorial i al degà del col·legi d'avocats, **Gregorio Pérez Sahuquillo**. A més existeix un duplicat dels documents al Palau de la Generalitat que no s'ha pogut perdre. Els ajuntaments es decantaren, en un 99%, per una autonomia via el 151. Però, a causa de la petició del País Valencià, es van esglaiar i en el pacte secret entre les autoritats centrals i autonòmiques acordaren presentar la LOTRAVA".

Així les coses, la UCD va moure tot el seu entrellat polític i va començar a demanar als ajuntaments, on era majoria, l'autonomia per la via lenta i va establir l'eufemisme d'obtenir el major d'autogovern en el menor temps possible. La convocatòria de referèndum per ratificar l'Estatut va caure com aigua en cistella i l'autonomia valenciana va ser sacrificada per un pacte de saló entre ucedistes i socialistes.

Després de deu anys d'autogovern vigilat, Joan Lerma es mou, per primera vegada, per a pactar amb la resta de forces polítiques la derogació de la LOTRAVA i la consegüent segona reforma de l'Estatut. La primera, fa ara un any, va consistir a fer coincidir els processos electorals de les diverses autonomies el quart diumenge de maig de cada quatre anys. A comença-

Els representants dels partits polítics valencians, amb el president del Consell pre-autonòmic, Josep Lluís Albinyana, després de la signatura del compromís autonòmic.

ARXIU

ments de juny la LOTRAVA és derogada amb el suport de tots els partits parlamentaris (PSPV-PSOE, PP, UV i EUPV) i s'assumeixen com a pròpies les competències tutelades per l'estat des del 82. Lerma, doncs, es va tornar a equivocar quan va afirmar, aleshores, que "no calia fer una reforma de l'Estatut per aconseguir la derogació de la llei perquè generaria aldarulls al carrer". Els juristes i l'evidència li han fet veure, encara que tardanament, l'error dels seus plantejaments. La reforma de l'Estatut, mera variació tècnica, va ser considerada pels grups de l'oposició insuficient. Reivindicació paradoxal pel que fa als partits de la dreta que anys enrere defensaren postures més conservadores i impossibilitaren que el País Valencià obtinguera un Estatut d'autonomia amb plenes garanties d'autogovern.

LES QÜESTIONS PENDENTS DE L'ESTATUT

Aquest Estatut, amb l'afegitó de la LOTRAVA, no tenia, teòricament, res a envejar als aconseguits per Euskadi, Galícia i el Principat. La diferència entre l'autogovern d'aquestes autonomies i el del País Valencià ha consistit més en els governs que han administrat l'Estatut, que en l'articulat. Mentre que a Euskadi i a Catalunya hi ha una major consciència per desenvolupar i ampliar totes les competències possibles, la Generalitat valenciana no ha demostrat les mateixes intencions reivindicatives. El mateix Joan Lerma va demostrar, a començaments de juny, la seua satisfacció pel nivell d'autonomia aconseguït: "Al

llarg d'aquests anys s'ha demostrat l'eficàcia del funcionament i la capacitat per resoldre el procés de transferències", alhora que defensava el model de la UCD de l'Espanya de les autonomies: "Si en l'elaboració de la Constitució no haguérem fet una Espanya de les autonomies, al nostre país ara, amb la desintegració de l'Europa Central i de l'Est, s'haurien radicalitzat algunes postures". Pel contrari, tant la Unitat del Poble Valencià com el Partit Valencià Nacionalista assenyalen, amb matisos, que "la construcció de l'estat de les autonomies no ha permès tenir el suficient autogovern que demanava una part important de la població". La derogació de la LOTRAVA no ha comportat l'automàtica conversió en una autonomia de primera, perquè en la pràctica tot pot continuar com sempre, en la mesura que no s'establesquen acords amb altres forces polítiques per desenrotllar competències recollides en l'Estatut.

La creació d'un cos de policia autonòmica semblant a l'Ertzaina o als Mossos d'Esquadra; la designació de la figura del Síndic de Greuges, pendent des de fa tres anys; l'establiment de la llei de comarcalització; l'elaboració de cos legal respecte al patrimoni històrico-artístic; l'impuls per constituir el Consell Econòmic i Social Valencià; la intervenció en matèria de presons d'igual forma que al Principat —qüestió que no vol as-

sumir la Generalitat valenciana per la imatge repressora que podria generar-li—, i la impossibilitat del president, a causa de la primera reforma de l'Estatut, de dissoldre la cambra autonòmica, competència ja establerta en altres comunitats autònomes, constitueixen les qüestions pendents de l'Estatut.

Respecte a la policia autònoma, el conveni signat la passada setmana entre **José**

Luis Corcuera, ministre d'Interior, i el conseller d'Administració Pública, **Emèrit Bono**, no ha representat gran cosa, ja que, més que la creació d'un verdader cos de seguretat autònom, el que s'ha fet és pactar la transferència de 257 policies nacionals. El conveni, finançat a parts iguals entre la Generalitat valenciana i l'administració central, tindrà un període de tres anys. Segons **Pere Mayor**, secretari general del partit nacionalista Unitat del Poble Valencià,

"aquest conveni és una broma perquè els policies nacionals continuen dependent de delegació del govern central". A més, Mayor afirma que la regulació d'un cos propi de policia té un tractament més profund en "l'Estatut de Catalunya, que en regula les funcions, competències, creació de la junta de seguretat, mentre que en l'Estatut valencià només hi ha una menció de passada en l'article 36".

Vicent Lafora

El magnoli plantat a Benicàssim per la firma de l'Estatut.

ARXIU